

Temanotat

Elfenbenskysten: Situasjonen for personer som er, eller antas å være, knyttet til tidligere president Gbagbo og det tidligere regimet

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Elfenbenskysten: Situasjonen for personer knyttet til Gbagbo og det tidligere regimet**

SUMMARY

Six years after president Gbagbo's mandate expired in 2005, presidential elections were finally held in the Ivory Coast (Côte d'Ivoire) in November 2011. The elections, that were supposed to end a conflict that had lasted more than ten years, threw the country into a political and military crisis, costing 3000 people their lives. While during the Gbagbo administration, people originating from the north of the country and foreign workers were the most likely victims of reactions on the basis of their ethnic affiliation, the situation turned after Ouattara's coming to power in April-May 2011. As a consequence of the shift in power, it was people associated with the Gbagbo regime and those perceived to support him on the basis of their ethnic origins that were mainly susceptible to reactions. After describing the overall political context as it appears one year after the conflict, this note examines the current situation of different groups associated with former president Gbagbo and the previous regime.

SAMMENDRAG

I november 2010 ble det avholdt presidentvalg i Elfenbenskysten, etter at sittende president Laurent Gbagbos mandat gikk ut allerede i 2005. Valget som skulle sette punktum for en ti år lang konfliktsituasjon i landet, endte i stedet med en politisk og militær krise som kostet 3000 mennesker livet. Mens det frem til maktskiftet var personer fra nord og arbeidsinnvandrere fra Elfenbenskystens naboland som i størst grad ble utsatt for reaksjoner på bakgrunn av sin etniske opprinnelse, snudde situasjonen etter Gbagbos fall i april 2011. I forbindelse med maktskiftet i april-mai 2011 var det personer med tilknytning til det tidligere regimet og med opprinnelse i den etniske gruppen som Gbagbo tilhører (krou), som hovedsakelig ble utsatt for reaksjoner. I tillegg til å beskrive den generelle politiske og sikkerhetsmessige konteksten et år etter maktskiftet, gjennomgås situasjonen for ulike grupper som var, eller ble antatt å være, knyttet til president Gbagbo og det tidligere regimet i dag.

INNHold

1. Bakgrunn for konflikten.....	5
1.1 <i>Ivoirité</i> -begrepet	5
1.2 Bakgrunnen for temanotatet	6
1.3 Kildetilfang.....	7
2. Generell utvikling i sikkerhets- og menneskerettighetssituasjonen	8
3. Kort om situasjonen for de viktigste pro-Gbagbo-grupperingene i dag	8
3.1 Front populaire ivoirien (FPI)	8
3.2 Fédération estudiantine et scolaire de Côte d'Ivoire (FESCI).....	8
3.3 Jeunes Patriotes	9
3.4 Militsgrupper i vest.....	10
3.5 Eksilmiljøet i Ghana, Togo og Liberia	10
4. Situasjonen for ulike grupper knyttet til det tidligere regimet.....	12
4.1 Høyt plasserte og offentlig kjente personer knyttet til det tidligere regimet	12
4.2 Mindre kjente personer og/eller personer med en utelukkende lokal profil	13
4.3 Medlemmer av militsgrupper	14
4.4 Personer med etnisk opprinnelse fra gruppen krou	15
4.4.1 <i>I Abidjan</i>	15
4.4.2 <i>I vest</i>	16
5. Betydningen av etnisk opprinnelse i ansettelsesforhold i offentlig sektor etter maktskiftet	17
6. Presse- og forsamlingsfrihet.....	18
7. Nasjonal forsoning	19
8. Referanser	21
9. Vedlegg 1 : Kart	25

1. BAKGRUNN FOR KONFLIKTEN

I november 2010 ble det avholdt presidentvalg i Elfenbenskysten, etter at sittende president Laurent Gbagbos mandat gikk ut i 2005 og valget hadde blitt utsatt hele seks ganger. Valget skulle sette punktum for en ti år lang konfliktsituasjon i landet og legitimere den politiske prosessen videre¹.

I andre runde av presidentvalget den 28. november 2010 vant opposisjonskandidaten Alassane Ouattara fra valgkoalisjonen *Rassemblement des houphouëtistes pour la démocratie et la paix* (RHDP) valget med 54,1 % av stemmene. Sittende president Gbagbo fra partiet *Front Populaire Ivoirien* (FPI) nektet å godta valgresultatet. Dette førte til en fastlåst situasjon hvor landet hadde to presidenter og to regjeringer. Denne situasjonen varte frem til slutten av mars 2011, da Ouattara allierte seg med *Forces Nouvelles*, opprørsgruppen som hadde hatt kontrollen over den nordlige delen av landet siden 2002. Den 17. mars 2011 ble *Forces Républicaines de Côte d'Ivoire* (FRCI) etablert, bestående hovedsakelig av tidligere opprørere fra *Forces Nouvelles*, men også avhoppere fra den regulære hæren. Den 28. mars lanserte FRCI en lynoffensiv og møtte forholdsvis liten motstand på sin vei mot Abidjan. Mens stadig flere offiserer og soldater i den regulære hæren gikk over til FRCI, forskanset Gbagbo seg inne i presidentpalasset. Etter harde kamper mellom FRCI, den regulære hæren og ulike militsgrupper i Abidjan, klarte FRCI med hjelp fra FN og franske styrker å ta seg inn i presidentpalasset og anholde Gbagbo 11. april 2011. Ouattara ble formelt innsatt som president den 21. mai 2011. Gbagbo satt noen måneder i husarrest nord i Elfenbenskysten etter at han ble anholdt, før han ble overført til den internasjonale strafferettsdomstolen i Haag i november 2011. Gbagbo er siktet for forbrytelser mot menneskeheten gjennom sin rolle i krisa etter valget i november 2010. Saken mot ham var berammet til den 18. juni 2012, men har blitt utsatt til august 2012 (United Nations Security Council 2012).

1.1 IVOIRITÉ-BEGREPET

Den drivende kraften bak konflikten som har preget Elfenbenskysten siden 1999 er begrepet *ivoirité* ("ivorianskhet"), det vil si spørsmålet om hvem som skal regnes som ivorianer, og hvilke grupper som skal ha hvilke rettigheter, for eksempel stemmerett og jordrettigheter. I denne debatten står en kosmopolitisk og inkluderende forståelse av nasjonen mot en etnonasjonalistisk forståelse bygget på en oppfatning om at det finnes en "opprinnelig" befolkning med nedarvede rettigheter til jord og embeter. I den polariserte debatten rundt *ivoirité*-begrepet har man særlig stilt spørsmål om hvorvidt personer av *mandé*- og *gur*-opprinnelse er "ekte" *ivoirianere*, og hvilke rettigheter de eventuelt skal ha². *Mandé*- og *gur*-gruppene har

¹ For informasjon om presidentvalget og opptakten til den politisk-militære krisa våren 2011, se for eksempel International Crisis Group 2011.

² *Mandé*-gruppen består av to distinkte undergrupper, de sørlige *mandé*-gruppene (herunder *yacouba*, *gouro* og *gagou*) og de nordlige *mandé*-gruppene (herunder *dioula*, *malinké*, *mahou*, *koyaga*, *koro* og *bambara*). *Gur*-gruppen består blant annet av undergruppen *senoufo*, samt gruppen *mossi*, som er en av de viktigste folkegruppene i Burkina Faso. Personer med opprinnelse i de nordlige *mandé*-gruppene og i *gur*-gruppen går ofte

tradisjonelt hatt tilhold nord i Elfenbenskysten, men mange har migrert sørover, gjerne for flere generasjoner siden. Rundt en fjerdedel av befolkningen i Elfenbenskysten er innvandrere fra nabolandene i nord, som Mali, Burkina Faso og Guinea.

Marginaliseringen av folkegruppene fra nord ble særlig symbolisert gjennom at presidentkandidaturet til tidligere statsminister Alassane Ouattara ble forkastet ved presidentvalget i 2000, blant annet med bakgrunn i at hans mor var fra Burkina Faso. Ivoirité-begrepet har hatt betydelig mobiliseringskraft blant befolkningsgruppene i sør (akan og krou), og er kjernen i den kampen den såkalte patriotiske bevegelsen (*le mouvement patriotique*) har ført mot opprøret fra nord.

En viktig dimensjon i debatten rundt *ivoirité*-begrepet er hvilke grupper som skal ha stemmerett ved valg. Bakgrunnen for at stemmerett er avgjørende i den politiske debatten i Elfenbenskysten, er at stemmegivning i stor grad følger etniske linjer, og at det er den etniske gruppen som til enhver tid har størst antall stemmeberettigede som vinner valget. Det politiske landskapet i Elfenbenskysten har etter innføringen av flerpartisystemet på 1990-tallet bestått av tre blokker, som igjen reflekterer de tre viktigste geografiske og etniske hovedgruppene i landet. Parti Démocratique de Côte d'Ivoire (PDCI) var eneste politiske parti frem til flerpartisystemet ble innført på 1990-tallet. Som eneste tillatte parti, var alle landets etniske grupper representert, men partiet er likevel sterkt dominert av personer med opprinnelse i den etniske gruppen akan (herunder baoulé og agni) med opprinnelse i den midtre og østre delen av landet. Partiet Front Populaire Ivoirien (FPI), som satt ved makten fra 2000 til 2011 under Gbagbo, har hovedsakelig tilhengere fra folkegruppen krou (herunder bété, dida, wobé og guéré), med opprinnelse i sørvest. Partiet Rassemblement des Républicains (RDR), som sitter ved makten i dag i koalisjon med PDCI, har tilhengere fra de etniske gruppene mandé (herunder dioula og malinké) og gur (herunder sénoufo), med opprinnelse nord og nordvest i Elfenbenskysten. Ved valget i 2010 slo partiene PDCI og RDR seg sammen i koalisjonen Rassemblement des Houphouëtistes pour la Démocratie et la Paix (RHDP). President Ouattara representerer RDR, mens statsminister Jeannot Ahououssou-Kouadio fra PDCI leder en samarbeidsregjering mellom de to partiene.

1.2 BAKGRUNNEN FOR TEMANOTATET

Det ble begått massive brudd på menneskerettighetene på begge sider av konflikten under den politiske krisa som fulgte andre valgongang i presidentvalget i november 2010, særlig i perioden rundt maktskiftet i månedene mars til mai 2011³. Hvem som har vært overgriper og hvem som har vært offer har endret seg i takt med skiftende maktforhold. Mens personer med opprinnelse fra nord har vært utsatt for reaksjoner av ulik grad og av ulikt omfang under Gbagbos styre fra 2000 til 2010, ble situasjonen snudd på hodet etter FRCIs militære gjennombrudd i mars 2011 og Ouattaras overtagelse av presidentembetet i mai samme år.

under fellesbetegnelsen "dioula", som i tillegg til å vise til personens opprinnelse i nord, også impliserer at personen er muslim. Også personer fra Elfenbenskystens naboland i Sahel-beltet (Mali, Guinea og Burkina Faso) faller ofte inn under betegnelsen dioula.

³ Det er ikke mulig å gjøre rede for alle enkelthendelser i forbindelse med krisa. For en framstilling av menneskerettighetsbrudd begått av begge parter i konflikten etter valget i november 2010 og frem til ukene før og etter anholdelsen av Gbagbo 11. april 2011, se for eksempel HRW 2011c.

Dette notatet dreier seg om dagens situasjon for personer som tilhørte eller støttet det tidligere regimet eller som tillegges en slik støtte på bakgrunn av sin etniske bakgrunn. I tillegg til personer med posisjoner innenfor det politiske partiet FPI, gjelder dette også andre som var med i det som lokalt omtales som den ”patriotiske galaksen” (la galaxie patriotique), det vil si personer som var tilknyttet ulike ungdoms- og selvforsvarsgrupper (hvorav *Jeunes Patriotes* var den viktigste), studentføderasjonen FESCI (Fédération estudiantine et scolaire de Côte d’Ivoire), samt ulike militsgrupper som kjempet på Gbagbos side under den militære fasen av konflikten i mars-april 2011. En utvidet definisjon av den patriotiske galaksen vil også innebefatte personer fra de etniske gruppene som støtter FPI, i hovedsak den etniske gruppen *bété*, men også mindre *krou*-grupper, som *gueré*, *wobé* og *didá*. Det er ikke gitt at alle i disse etniske gruppene har støttet eller fortsatt støtter Gbagbo, men som *gruppe* assosieres de med det tidligere regimet.

1.3 KILDETILFANG

Det meste av informasjonen i dette notatet er hentet fra Landinfos informasjonsinnhentingsreise til Elfenbenskysten i perioden 18.-28. mars 2012. Under oppholdet hadde Landinfo møter med internasjonale tjenestemenn, diplomatiske kilder, ivorianske myndigheter, samt en rekke internasjonale og lokale organisasjoner fra sivil sektor.

Det internasjonale samfunnet følger svært godt med på konflikten i Elfenbenskysten, og de fleste sentrale, internasjonale menneskerettighetsorganisasjonene (Amnesty International, Human Rights Watch) og tenketanker (International Crisis Group) skriver jevnlig fyldige rapporter om landet. Elfenbenskysten er også i større grad enn det som er vanlig for land i det fransktalende Vest-Afrika interessant for forskere, noe som har resultert i at de fleste aspektene ved konflikten, også de underliggende sosiale, juridiske og kulturelle aspektene, er beskrevet i den omfattende forskningslitteraturen om landet.

FN-styrken ONUCI (Opérations des Nations Unies en Côte d’Ivoire) følger nøye med på menneskerettighetssituasjonen, og publiserer jevnlig rapporter om situasjonen gjennom FN-systemet. OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) utgir situasjonsrapport fra landet hver annen uke⁴. Siden det ikke er mulig å gjøre rede for alle enkelthendelser i dette notatet, vises det særlig til disse situasjonsrapportene, hvor de fleste enkelthendelser i ulike deler av landet kommer frem etter hvert som de skjer.

Noen av rapportene presenterer hendelser som fant sted i den militære fasen av konflikten i mars-mai 2012 som beskrivende for situasjonen også i dag. Dette har som konsekvens at situasjonsbeskrivelsen i rapportene skiller seg til dels kraftig ut fra situasjonsbeskrivelsen slik den formidles muntlig av kildene som er på plass i landet. Dette gjelder særlig rapporten fra UNHCR fra juni 2012, som står i sterk kontrast til situasjonsbeskrivelsen som Landinfos kilder ga under informasjonsinnhentingsreisen til landet i mars, og som heller ikke, så langt Landinfo kan se, understøttes av annen foreliggende oppdatert informasjon.

⁴ Situasjonsrapportene ligger på OCHA Côte d’Ivoires hjemmesider, under rubrikken *Bulletins d’information hebdomadaires* (OCHA u.å.).

2. GENERELL UTVIKLING I SIKKERHETS- OG MENNESKE-RETTIGHETSSITUASJONEN

Kildene som Landinfo møtte under informasjonsinnhentingstreisen til Elfenbenskysten var alle av den oppfatning at sikkerhets- og menneskerettighetssituasjonen i landet var betydelig forbedret etter krisa våren 2011. Til tross for enkelthendelser av ulikt slag, ser man ikke lenger omfattende og systematiske brudd på menneskerettighetene slik man så under krisa (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012). Det vellykkede parlamentsvalget i desember 2011 anses av mange som den formelle avslutningen på krisa (diplomatisk kilde A, møte i Abidjan mars 2012). Situasjonen i vest er imidlertid fortsatt svært ustabil og preget av trefninger og ufred mellom folkegrupper (se punkt 4.4.2), og det meldes fortsatt om tilfeller av maktmisbruk av elementer knyttet til FRCI rundt i landet. Det er som tidligere nevnt ikke mulig å gjøre rede for alle enkelthendelser i dette notatet, og det vises derfor til situasjonsrapportene fra OCHA (u.å.).

3. KORT OM SITUASJONEN FOR DE VIKTIGSTE PRO-GBAGBO-GRUPPERINGENE I DAG

3.1 FRONT POPULAIRE IVOIRIEN (FPI)

Fra å være en av de viktigste politiske kreftene i Elfenbenskysten og ha styrt landet fra 2000 til 2010, er partiet Front populaire ivoirien (FPI) i dag svært svekket og marginalisert, både nasjonalt og internasjonalt⁵. Tidligere president og partileder Laurent Gbagbo er siktet for forbrytelser mot menneskeheten og sitter fengslet i Haag. Det øvrige ledersjiktet har i stor grad dratt i eksil i Ghana, Togo og Liberia, mens andre sitter fengslet i Elfenbenskysten. FPI valgte å boikotte parlamentsvalget i 2011, og har følgelig ingen representanter i nasjonalforsamlingen som nå domineres av RDR, som fikk 138 av 253 seter, eller 54,54 % av stemmene (Jeune Afrique 2012b). Representanter for partiet anklager den sittende regjeringen for manglende vilje til politisk dialog. FPI mener at de grunnleggende problemstillingene, slik som fengslingen av partiets ledere og det partiet oppfatter som et ensidig rettsoppgjør etter krisa, må tas fatt i før partiet eventuelt igjen kan vurdere å delta i regulære politiske aktiviteter, som for eksempel kommunevalget som skal finne sted i slutten av 2012 (Jeune Afrique 2012a; Airault 2012). FPIs egen beslutning om å stille seg utenfor politiske prosesser har ført til at partiene ved makten, Rassemblement des Républicains (RDR) og Parti Démocratique de Côte d'Ivoire (PDCI), har svært stor innflytelse, og at det ikke lenger finnes reell politisk opposisjon i Elfenbenskysten.

3.2 FEDERATION ESTUDIANTINE ET SCOLAIRE DE COTE D'IVOIRE (FESCI)

Studentorganisasjonen Fédération étudiante et scolaire de Côte d'Ivoire (FESCI), har tradisjonelt vært en viktig politisk maktfaktor i Elfenbenskysten. På 1990-tallet

⁵ Partiet ble suspendert fra Den sosialistiske internasjonale i forbindelse med den politisk-militære krisa våren 2011.

var organisasjonen i opposisjon til PDCI, som hadde sittet ved makten siden uavhengigheten fra Frankrike i 1960. Fra 1999 har organisasjonen i stadig større grad vært knyttet til FPI, og sammen med Jeunes Patriotes (se punkt 3.3. under) utgjort en av Gbagbos viktigste støttespillere blant patriotisk innstilt ungdom fra sør⁶.

Fra å være den viktigste politiske opposisjonelle ungdomsbevegelsen i Elfenbenskysten, utviklet FESCI seg utover 2000-tallet til å bli et slags politisk forbrytersyndikat som sto bak en rekke tilfeller av maktmisbruk og overgrep. Human Rights Watch (HRW) viser i sin fyldige rapport om Jeunes Patriotes fra 2008 at gruppen har stått bak vold, utpressing, tortur, utenomrettslige drap og voldtekt. FESCI hadde også kontrollen over studentbyene i Abidjan og Bouaké, som de gjorde om til hovedkvarter for politisk virksomhet og som de styrte etter mafiametoder (HRW 2008; Pompey 2009). FESCI har i dag, gjennom sin nåværende leder Augustin Mian, uttalt på ivoriansk tv at de anerkjenner Ouattara som president i Elfenbenskysten, og at de oppfordrer medlemmene sine til å forholde seg rolig og ta del i fredsprosessen (TCI 2011). Den nåværende regjeringens beslutning om å stenge Universitetet i Abidjan på grunn av oppussing, tolkes av mange ivorianere som Landinfo var i kontakt med på reisen til landet som en politisk motivert beslutning for å hindre fremveksten av et nytt, politisert FESCI i fremtiden.

Flere av de som satt i FESCIs lederskap har i dag fremtredende roller i ivoriansk politikk. Guillaume Soro (generalsekretær i FESCI fra 1995 til 1998) var statsminister fra 2007 til 2012, og er i dag president for nasjonalforsamlingen. Charles Blé Goudé (generalsekretær i FESCI fra 2001 til 2003) ledet Jeunes Patriotes frem til han gikk i eksil i 2011 (se punkt 3.3. under). Andre fremtredende tidligere aktivister og ledere har i dag viktige stillinger i statsadministrasjonen.

3.3 JEUNES PATRIOTES

Congrès Pan-Africain des Jeunes et des Patriotes (COJEP), vanligvis kalt Jeunes Patriotes ("Unge patrioter"), er en ungdomsbevegelse som samlet ulike krefter som arbeidet til støtte for Gbagbo fra 2002 og frem til Gbagbos fall i 2011. Jeunes Patriotes besto av tre store føderasjoner, Alliance des jeunes patriotes pour le sursaut national (AJPSN), ledet av "general" Charles Blé Goudé, Union pour la libération totale de la Côte d'Ivoire (UPLTCI), ledet av "marskalk" Eugène Djué og Coalition nationale des résistants de Côte d'Ivoire (CONARECI), ledet av Damana Adja Pickass. Flere væpnede militsgrupper (hvorav den viktigste militsen var Groupement des patriotes pour la paix, GPP) var knyttet opp til paraplystrukturen Jeunes Patriotes. I tillegg til bymilitsene, besto Jeunes Patriotes av en rekke mindre "selvforsvarsgrupper" i distriktene, som ble finansiert av de sentrale styresmaktene. Jeunes Patriotes var Gbagbos viktigste forbindelse til patriotisk innstilte ungdomsgrupper i sør. Gruppen inkarnerte for mange kampen mot "angriperne" fra nord

⁶ Begrepet "patriotisk" slik det har vært brukt av FESCI og andre assosierte grupper går langs to akser. Den ene aksene innebærer et syn på tidligere kolonimakt Frankrikes tilstedeværelse og interesser i Afrika generelt og Elfenbenskysten spesielt som uttrykk for en uønsket neoimperialisme, og gir seg utslag i sterke anti-franske holdninger. Den andre aksene av begrepet patriotisme sammenfaller med ivoirité-begrepet og betegner en oppfatning om at "opprinnelige" folkegrupper i landet skal ha særskilte rettigheter til jord og embeter, og ga seg før maktskiftet utslag i en ekskluderende retorikk mot folkegrupper fra nord. Etter at Ouattara kom til makten, formidles patriotiske holdninger særlig gjennom mangel på anerkjennelse av Ouattara som legitim president i Elfenbenskysten, fordi en "utlending" aldri kan være landets president.

(Forces Nouvelles) etter kuppforsøket i 2002 og hadde evnen til å mobilisere store ungdomsmasser under demonstrasjoner og folkemøter (Banégas 2010).

Jeunes Patriotes sto gjennom hele 2000-tallet bak en nasjonalistisk, voldelig retorikk hvor de gikk til angrep på tidligere kolonimakt Frankrike, og kom med hatefulle utsagn mot personer med opprinnelse i nord. Jeunes Patriotes sto også gjennom sine væpnede militsgrupper bak angrep på personer med antatt opprinnelse fra nord under krisa etter valget i 2011 (HRW 2011a). Det øverste lederskapet i Jeunes Patriotes er i dag i eksil i utlandet, mens mange mellomledere og ”mobilisatorer” (lederskikkelser med stor mobiliseringskraft lokalt, som gjerne sto i et klientelistisk forhold til viktige politikere, som ofte finansierte aktivitetene deres) fortsatt befinner seg i Elfenbenskysten. Mange som kjempet i militsgrupper ble drept under kampene med FRCI og ulike militsgrupper som kjempet for Ouattara våren 2011 (HRW 2011a).

Alle de ulike gruppene som støttet Gbagbo og som ledet an i mobiliseringen av ungdom gjennom 2000-tallet, er i dag så svekket at de ikke lenger utgjør noen militær trussel mot sittende myndigheter (Internasjonale Røde kors, møte i Abidjan mars 2012; HRW 2012). Imidlertid følger ivorianske myndigheter nøye med på grupper som kan utfordre det sittende maktapparatet, både rester av tidligere militsgrupper, særlig i vest (punkt 3.4 under) og eksilmiljøet i Ghana, Togo og Liberia (punkt 3.5 under).

3.4 MILITSGRUPPER I VEST

Mens de fleste militsgrupper og aktivt kjempende under krisa våren 2011 har lagt ned våpnene, finnes det fortsatt mindre, operative militsgrupper vest i Elfenbenskysten. En militsgruppe bestående av ivorianere og liberiere som trakk seg tilbake over grensa til Liberia ved maktskiftet, gjennomfører angrep på sivile i grensenære områder vest i Elfenbenskysten (HRW 2012). Gruppen består av tidligere soldater fra FANCI (Forces armées de Côte d’Ivoire), leiesoldater fra Liberia og nyrekruttede elementer. Disse har det til felles at de kjempet på Gbagbos side under konflikten i 2011 sammen med andre etnisk baserte militsgrupper. Gruppen er ifølge Human Rights Watch finansiert av eksilmiljøet i Ghana, hvor mange politikere og militære med høye posisjoner under Gbagbo nå oppholder seg. De gjenværende militsgruppene har ikke ressurser til å utfordre den sittende regjeringen militært, men kan tenkes å utføre mindre angrep i grenseområdene også i fremtiden. Motivet for disse angrepene synes ifølge Human Rights Watch å være å destabilisere det sittende regimet, en antagelse som støttes av ivorianske myndigheter. Andre mener at det kan dreie seg om ordinær bandittkriminalitet (Rihouay 2012). Militsgrupper i vest sto bak flere angrep i grenseområdene til Liberia i juni 2012, hvor 18 personer, hvorav syv FN-soldater, mistet livet.

3.5 EKSILMILJØET I GHANA, TOGO OG LIBERIA

Etter Ouattaras militære gjennombrudd og Gbagbos fall i april 2011, flyktet flere tusen personer som hadde hatt en tilknytning til maktapparatet til Gbagbo til utlandet, hovedsakelig til Ghana, Togo og Liberia⁷. Dette var politikere, militære,

⁷ Noen dro også til Benin, Marokko, USA og Frankrike (Konan 2012). En rekke ivorianske militssoldater og liberiske leiesoldater som hadde kjempet på Gbagbos side, dro vestover til grenseområdene mellom Elfenbenskysten og Liberia (HRW 2012).

militsmedlemmer, studenter, artister og familiemedlemmer av Gbagbo som på en eller annen måte sto det tidligere regimet nært, enten som personer med formelle verv eller stillinger, eller uformelle støttespillere.

Det er særlig eksilmiljøet i Ghana som bekymrer sittende ivorianske myndigheter. I Ghana finner man mange "hardlinere", tidligere politikere og militære som nekter å anerkjenne Ouattara som president, og som ivorianske myndigheter mistenker for å motarbeide, og om mulig styrte, sittende myndigheter. Eksilmiljøet er støttet av forretningsmenn med betydelige økonomiske ressurser, som ivorianske myndigheter mistenker for å finansiere våpenkjøp til militsgrupper i vest. De er også støttet av personer fra media, som driver en aggressiv anti-Ouattara-retorikk og som er kilde til rykter om fremtidige statskupp med formål om å skape usikkerhet rundt sikkerhets-situasjonen og for å opprettholde det mistenksomme klimaet mellom ulike grupper⁸ (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012).

Eksilmiljøet i Ghana synes godt organisert, blant annet gjennom nettverket Coordination des patriotes ivoiriens en exil (COPIE), som ledes av tidligere medlem av den uavhengige valgkommissjonen (Commission indépendante électorale, CEI), Damana Adia Pickass⁹.

Eksilmiljøet i Ghana får stort sett operere uten innblanding fra ghanesiske myndigheter, som for eksempel ikke følger opp internasjonale arrestordre mot ivorianere som oppholder seg på deres territorium. Togolesiske myndigheter har vist seg mer samarbeidsvillige, og utleverte blant annet tidligere forsvarsminister Moïse Lida Kouassi til ivorianske myndigheter i juni (Jeune Afrique 2012c).

Etter Gbagbos militære nederlag trakk mange ivorianske og liberiske militsmedlemmer seg vestover til grenseområdene mellom Elfenbenskysten og Liberia, særlig i området rundt Taï-skogen, i nærheten av byen Duékoué. Etter en rekke dødelige angrep i grenseområdene i juni 2012, er flere personer etterlyst av ivorianske myndigheter i Liberia. I slutten av juni autoriserte liberiske myndigheter utleveringen av 41 ivorianere som mistenkes for å ha stått bak voldelige handlinger under krisa og som ble anholdt med våpen av FN-styrker inne i Liberia i april, for rettsforfølgelse i Elfenbenskysten (Jeune Afrique 2012d).

⁸ Frykten for statskupp var påtagelig i Elfenbenskysten under Landinfos opphold i landet i mars 2012, og ble av en av Landinfos kilder (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012) beskrevet som en "nasjonal psykose". En slik frykt fremstår som berettiget, sett i lys av kuppet i nabolandet Mali i mars 2012 og i Guinea Bissau måneden etter. President Ouattara har, i egenskap av å være fungerende leder i ECOWAS (The Economic Community of West African States) sterkt fordømt de siste statskuppene i regionen, noe som kan leses som en advarsel til personer eller miljøer som planlegger noe tilsvarende i Elfenbenskysten. I juni 2012 opplyste ivorianske myndigheter at de hadde avverget et planlagt statskupp som eksilmiljøet i Ghana skal stå bak (Airault 2012).

⁹ Pickass er svært berømt i Elfenbenskysten for å være den som nappet resultatlisten ut av hendene på lederen av CEI under offentliggjøringen av resultatene av andre valgongang i presidentvalget under en direkteoverføring på tv. Lederen for CEI var i ferd med å proklamere Ouattara som vinner av presidentvalget (et valgresultat som ble anerkjent av det internasjonale samfunn) da Pickass tok fra ham listene.

4. SITUASJONEN FOR ULIKE GRUPPER KNYTTET TIL DET TIDLIGERE REGIMET

President Ouattara har gjentatte ganger understreket at oppgjøret etter krisa våren 2011 skal skje i rettssystemet, og ikke utenfor. Rettsoppgjøret foregår i tre ulike jurisdiksjoner: den internasjonale strafferettsdomstolen i Haag, i det sivile domstolsapparatet i Elfenbenskysten og i militærtribunalet. Til tross for myndighetenes uttrykte vilje til å la oppgjøret etter krisa foregå i domstolen, har det i visse faser av konflikten blitt rapportert om utenomrettslige reaksjoner mot personer som var tilknyttet, eller antas å ha en tilknytning til, det tidligere regimet. Personer med ulik grad av tilknytning til det tidligere regimet vil kunne bli utsatt for ulike typer reaksjoner, og det er derfor hensiktsmessig å skille mellom høyt plasserte og offentlig kjente personer (punkt 4.1), mindre kjente personer med kun en lokal profil (punkt 4.2) og til slutt personer som støtter, eller antas å støtte, det tidligere regimet utelukkende på bakgrunn av sin etniske opprinnelse (punkt 4.3). Reaksjonene som omtales kan både være fra statlige og private aktører.

4.1 HØYT Plasserte og offentlig kjente personer knyttet til det tidligere regimet

I forbindelse med maktovergangen foretok ivorianske myndigheter fengslinger av personer som tilhørte den militære og politiske eliten under Gbagbo¹⁰. Ifølge diplomatisk kilde C (møte i Abidjan, mars 2012), satt det rundt 50 personer knyttet til det tidligere regimet fengslet pr. mars 2012, men antallet er synkende etter hvert som anholdte løslates fra varetektfengsling. Disse personene er ifølge den diplomatiske kilden personer som skal fremstilles for domstolen på bakgrunn av sin deltagelse i konflikten i 2011.

I tillegg til de som ble fengslet umiddelbart etter maktovertagelsen, har ivorianske myndigheter utstedt arrestordre på flere personer fra det tidligere regimet som flyktet utenlands ved maktskiftet, hovedsakelig til Ghana. Disse har det til felles at de ikke anerkjenner Ouattara som Elfenbenskystens president, og mistenkes for aktivt å motarbeide de sittende styresmakter, som for eksempel gjennom finansiering av våpenkjøp til militsgrupper (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012).

Personene som er møtt med reaksjoner fra ivorianske myndigheter, er personer som tilhørte den politiske og militære eliten under det tidligere regimet, og de er alle kjent i offentligheten ved navn. Landinfos kilder avviste at personer sitter fengslet av politiske årsaker uten at offentligheten visste om dette (Internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012; MIDH, møte i Abidjan mars 2012).

Flere av de som ble anholdt i forbindelse med krisa ble løslatt i forbindelse med gjennomføringen av parlamentsvalget i desember 2011, som et tegn på god vilje mot FPI, i et forsøk på å overtale dem til å ikke boikotte valget (RFI 2012b; diplomatisk kilde B, møte i Abidjan mars 2012).

¹⁰ Se for eksempel vedlegget til rapporten fra FNs generalforsamling (United Nations General Assembly 2012a) for en liste over personer som ble anholdt i forbindelse med krisa etter valget. Lista er ikke oppdatert, og flere av de som står på denne lista er siden løslatt, mens andre har kommet til. Til tross for at lista ikke er oppdatert, viser den likevel at det store flertallet av de som ble anholdt er personer med en høy stilling innen det tidligere regimet.

Det store flertallet av de som av ulike grunner forlot Elfenbenskysten i forbindelse med konflikten i 2011, har nå returnert til landet uten reaksjoner fra myndighetene (diplomatsk kilde C, møte i Abidjan mars 2012; Konan 2012). Det er imidlertid foretatt anholdelser av et visst antall personer som returnerte fra eksil, blant annet tidligere forsvarsminister Moïse Lida Kouassi, som ble utlevert av togolesiske myndigheter for straffeforfølgelse i Elfenbenskysten i juni 2012 (Jeune Afrique 2012c).

Statsadvokaten har pr. 8. juni 2012 tatt ut tiltale mot 131 personer. 61 personer er tiltalt for økonomisk kriminalitet og 70 personer for forhold knyttet til rikets sikkerhet. I tillegg er 27 personer varetektsfengslet i forbindelse med den pågående etterforskningen av drapet på franskmannen Yves Lambelin, og 5 personer varetektsfengslet og siktet for drapet på oberstmajor Adama Dosso (République de Côte d'Ivoire 2012)¹¹. Rettssakene mot om lag 15 av de anholdte, herunder tidligere statsminister og president for FPI, Pascal Affi Nguessan, begynte i slutten mai, og ventes avsluttet i oktober (RFI 2012b).

De anholdte personene, og de som det er utstedt arrestordre på, risikerer ordinær rettsforfølgelse på bakgrunn av sine handlinger i konflikten, og ikke utenomrettslige reaksjoner fra ivorianske myndigheter eller andre aktører (diplomatsk kilde C, møte i Abidjan mars 2012).

Mens myndighetenes reaksjoner mot personer fra det tidligere regimet på bakgrunn av handlinger begått i fortiden er relativt begrenset, har myndighetene helt siden maktskiftet reagert mot personer de anser å være en sikkerhetstrussel mot sittende myndigheter *i dag*. Dette gjelder for eksempel personer som mistenkes for å bidra til finansiering av våpenkjøp eller annen subversiv virksomhet (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012). En del av disse anholdelsene har blitt kritisert av Kommisjonen for dialog, sannhet og forsoning (se punkt 7 under), som mener at slike anholdelser skader det nasjonale forsoningsarbeidet fordi enkelte av de anholdte har vært kommisjonens samtalepartnere i forsoningsarbeidet. Kommisjonen kritiserer i den forbindelse særlig anholdelsen av fungerende president i COJEP, Yavo Martial, i juni 2012. Han har vært kommisjonens samtalepartner i fravær av lederen for COJEP, Charles Blé Goudé (Dion 2012).

4.2 MINDRE KJENTE PERSONER OG/ELLER PERSONER MED EN UTELUKKENDE LOKAL PROFIL

Denne gruppen omfatter en rekke ulike profiler som på ulikt vis var tilknyttet det tidligere regimet, men som ikke er kjent nasjonalt, og som ikke kan regnes som en del av det øverste maktsjiktet under det tidligere regimet. Eksempler på slike profiler kan være personer ansatt i underordnede stillinger i statsadministrasjonen, eller personer som arbeidet for kjente politikere som sjåfør, sikkerhetspersonell eller lignende.

¹¹ 40 saker knyttet til krisa etter valget i 2011 skal opp i militærtribunalet i Abidjan (Yevou 2012). Landinfo har imidlertid ikke klart å bringe på det rene hvorvidt disse sakene kommer i tillegg til de 131 tiltalene som er tatt ut av statsadvokaten, eller om de inngår i disse. Spesialrapportøren for FNs sikkerhetsråd for FNs operasjon i Elfenbenskysten (United Nations General Assembly 2012b) meldte at til sammen 148 var tiltalt for forhold knyttet til krisa pr. mars 2012, et tall som bekreftes av Airault (2012). Landinfo har ikke noen fullstendig, oppdatert liste over antall tiltaler, men tallene fra de ulike kildene synes å ligge på et sted mellom 100 og 150 saker.

Det store flertallet av personer som på en eller annen måte var tilknyttet det tidligere regimet på et visst nivå, er ikke blitt møtt med noen form for reaksjoner fra ivorianske myndigheter. De som direkte eller indirekte anerkjenner nåværende myndigheters legitimitet og ikke aktivt driver undergravende virksomhet, utsettes ikke for reaksjoner fra ivorianske myndigheter, såfremt de ikke har utført handlinger som de må stå til ansvar for i domstolen (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012; diplomatisk kilde A, møte i Abidjan mars 2012; diplomatisk kilde B, møte i Abidjan mars 2012; diplomatisk kilde C, møte i Abidjan mars 2012).

En av Landinfos kontakter i Abidjan, som arbeidet i presidentens stab under Gbagbo og som er etnisk *bété* (LIDHO, møte i Abidjan mars 2011), fortalte at hun opplevde frykt for eget liv da FRCI gikk inn i Abidjan i dagene etter Gbagbos fall, mens de nedkjempet de gjenværende militsgruppene som støttet Gbagbo. Ryktene om FRCIs overgrep mot antatte Gbagbo-tilhengere da de gikk fra dør til dør for å ta kontroll over bydelene i Abidjan, gjorde ifølge kilden at mange med etnisk opprinnelse i sørvest ødela identitetsdokumentene sine i dagene etter Gbagbos fall, i frykt for represalier fra elementer knyttet til FRCI¹². Kvinnen, som også er aktivist i menneskerettighetsorganisasjonen LIDHO, fortalte at denne frykten var knyttet til den uoversiktlige situasjonen rundt maktovertagelsen, og at hun ikke lenger frykter represalier fra FRCI eller andre knyttet til det nye regimet i dag, verken i kraft av sin tidligere stilling eller sin etniske opprinnelse. Dette støttes blant annet av en godt informert diplomatisk kilde C (møte i Abidjan, mars 2012), som bekrefter at hevnaksjoner på bakgrunn av etnisk opprinnelse ikke lenger forekommer, bortsett fra i vest (se punkt 4.4 2 under).

4.3 MEDLEMMER AV MILITSGRUPPER

Flere tusen personer kjempet i ulike militsgrupper under den militære krisa våren 2011, på begge sider av konflikten. Mange av disse ble drept i kamp, særlig i dagene rett før og etter Gbagbos fall, av elementer knyttet til FRCI, særlig i bydelen Yopougon i Abidjan, som er kjent for å være en bydel med mange Gbagbo-tilhengere og uformelt hovedkvarter for ulike pro-Gbagbo-militser (HRW 2011b). Mange militsmedlemmer flyktet til utlandet eller gikk i dekning internt i Elfenbenskysten etter Gbagbos militære nederlag i april 2011 (HRW 2012).

I sin rapport fra juni 2012 peker UNHCR på ”*continuing arrest and detention of individuals on suspicion of being or having been members of or otherwise affiliated to pro-Gbagbo militias*”, samt ”*summary executions of former militiamen*” (UNHCR 2012, s. 27, Landinfos understrekning), uten å konkret vise til når og hvor dette skal ha skjedd. Kilden for opplysningene til UNHCR er rapporten fra FNs Menneskerettighetsråd fra september 2011 (United Nations General Assembly 2011), som altså bygger på informasjon om hendelser i den mest intense perioden av konflikten med hensyn til omfang av overgrep fra begge sider. UNHCR har etter Landinfos mening ikke godtgjort, ved konkret fremlegging av informasjon om når og hvor slike hendelser har funnet sted, at slike reaksjoner fortsatt forekommer på systematisk vis i Elfenbenskysten i dag. Landinfo har ikke informasjon som tilsier at tidligere militsmedlemmer på systematisk vis skal utsettes for represalier som hevn

¹² Etnisk opprinnelse reflekteres gjennom familienavn i Elfenbenskysten. Religiøs tilknytning gjenspeiles i valg av fornavn.

for sine tidligere handlinger i dag, verken av myndigheter eller private aktører, selv om enkeltstående, urapporterte hendelser på lokalplan selvsagt ikke kan utelukkes.

Myndighetene følger imidlertid nøye med på det de oppfatter som subversiv virksomhet, og dersom et tidligere medlem eller leder i en militsgruppe anholdes med våpen eller planlegger militær virksomhet i dag, vil dette føre til reaksjoner fra ivorianske myndigheter i form av anholdelse og eventuell tiltale for å utgjøre en trussel mot rikets sikkerhet (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012)¹³. Ifølge en rapport fra FNs sikkerhetsråd (United Nations Security Council 2012), har til sammen 106 personer som ivorianske myndigheter mener representerer en trussel mot rikets sikkerhet eller står bak rekruttering av ungdom med sikte på å destabilisere regimet, blitt anholdt i perioden fra juli 2011 til juni 2012. Minst 62 av anholdelsene ble foretatt i forbindelse med president Ouattaras besøk i den vestlige delen av landet i april 2012, og flesteparten ble ifølge FN løslatt uten siktelser.

4.4 PERSONER MED ETNISK OPPRINNELSE FRA GRUPPEN KROU

Denne gruppen omfatter personer med opprinnelse i den etniske gruppen krou (med undergrupper som bété, dida og gueré), og som derfor antas å støtte tidligere president Gbagbo, men som utover dette ikke har noen spesiell tilknytning til det tidligere regimet.

4.4.1 I Abidjan

Human Rights Watch (HRW 2011b) anslår at styrker som var lojale mot president Ouattara drepte minst 149 reelle eller antatte Gbagbo-tilhengere i dagene etter at FRCI tok kontroll over Abidjan. Ifølge Human Rights Watch var mange av drapene på Gbagbo-tilhengere hevnaksjoner på etnisk grunnlag, gjerne på bakgrunn av at personens alder og etniske opprinnelse stemte med profilen til militsmedlemmer som støttet Gbagbo¹⁴. Omfanget av slike hevnrap, som var på sitt mest omfattende i dagene rundt maktskiftet, minket til sporadiske hendelser i månedene etter krisa. Verken opplysninger fra Landinfos kilder (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012) eller en gjennomgang av situasjonsrapportene fra OCHA fra mars til juli 2012, tyder på at hevnrap på personer utelukkende på bakgrunn av etnisk opprinnelse finner sted i Abidjan i dag.

Landinfos kilder (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012; LIDHO, møte i Abidjan mars 2012) tegnet likevel et bilde av reell spenning mellom folkegrupper i Abidjan etter det siste tiårets hendelser, og særlig etter krisa våren 2011. Selv om personer av ulik etnisk opprinnelse omgås både privat og i jobbsammenheng, og selv om alle, uansett etnisk opprinnelse, kan bevege seg fritt i og mellom de ulike bydelene i store byer som Abidjan, er det Landinfos klare inntrykk at ivorianere holder seg til "sine egne", det vil si innenfor egen etnisk gruppe, i større grad i dag enn før krisa (LIDHO, møte i Abidjan mars 2012). Mange med etnisk opprinnelse fra sørvest føler bitterhet over den politiske utviklingen i

¹³ Ifølge Landinfos kontakt, hender det også at anholdte slippes mot bestikkelser. Korrupsjon er utbredt i ivoriansk forvaltning og sikkerhetssektor.

¹⁴ Det må understrekes at pro-Gbagbo-militer i samme periode drepte minst 220 reelle eller antatte Ouattara-tilhengere, ofte som rene hevnaksjoner mens de trakk seg ut av Abidjan etter det militære nederlaget (HRW 2011b).

landet, og frustrasjon over at landet styres av det de oppfatter som en "utlending" og en marionett for franske interesser¹⁵. Diplomatsk kilde C, som har regelmessige møter med opposisjonen, opplyste til Landinfo (møte i Abidjan, mars 2012) at hans inntrykk var at de som mener seg undertrykt i realiteten kun er misfornøyde med at de ikke lenger nyter godt av privilegiene de hadde da de selv satt ved makten, eller at de frykter legitim straffeforfølgelse.

Til tross for en slik etnisk og sosial spenning, står situasjonsbeskrivelsen fra Landinfos kilder under informasjonsinnhentingsreisen til landet i sterk kontrast til den ekstreme spenningen mellom folkegrupper som beskrives i rapporten fra UNHCR (2012). Her hevdes det for eksempel at *alle* innbyggere i bydelen Abobo som støtter Ouattara mistenker *alle* unge menn med opprinnelse i vest (gueré, bété og gouro) for å være med i militsgrupper som støtter Gbagbo. Videre hevdes det at det sirkulerer en liste med navn på personer som støtter Gbagbo som skal drepes i Abobo (UNHCR 2012, s. 23, Landinfos understrekning). Landinfo har ikke annen informasjon som støtter opp under slike påstander om situasjonen i dag.

Mange personer med opprinnelse i en etnisk gruppe fra sør nærer riktignok en betydelig skepsis til FRCI, som mange fremdeles anser som opprørere. Dette har i enkelte tilfeller ført til sammenstøt mellom FRCI og sivile, også med dødelig utfall. FRCI oppfattes av mange som partiske til fordel for personer fra nord (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012). Det er også rapportert om tilfeller av maktmisbruk av FRCI-soldater eller personer som påberoper seg en tilhørighet til FRCI¹⁶.

Som følge av en hendelse i Vavoua i fylket Haut Sassandra, der FRCI-soldater drepte seks sivile i desember 2011, opprettet president Ouattara et militærpoliti som har til oppgave å identifisere og avvæpne "falske" FRCI-soldater, samt på et mer generelt grunnlag å påse at militære lover og regler blir etterfulgt (Ziao 2012). Avvæpning og reintegrering av tidligere stridende, særlig elementer som sluttet seg til FRCI etter hvert som de rykket fram mot Abidjan våren 2011, men som ikke har noen formell status i hæren, er en prioritet for sittende styresmakter (diplomatiske kilde A, møte i Abidjan mars 2012; diplomatsk kilde B, møte i Abidjan mars 2012; Internasjonale Røde Kors, møte i Abidjan mars 2012). Avvæpning av elementer knyttet til FRCI er imidlertid en svært delikat prosess for den sittende presidenten, fordi FRCI, som brakte presidenten til makten, fortsatt har betydelig innflytelse i Elfenbenskysten også i dag, og de vil sannsynligvis reagere kraftlig dersom de blir forsøkt fratatt denne makten (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012).

4.4.2 I vest

Den vestlige delen av Elfenbenskysten, definert som fylkene Moyen Cavally og Dix-huit Montagnes, er et rikt landbruksområde med betydelige inntektskilder fra kakao,

¹⁵ President Ouattaras mor er fra Burkina Faso og han anses av mange derfor ikke som en "ekte" ivorianer. Mange anklager også Ouattara for å være Frankrikes president, fordi han kom til makten ved hjelp av FN og franske styrker da Gbagbo nektet å gi fra seg makten etter andre runde av presidentvalget i november 2010.

¹⁶ Menneskerettighetsorganisasjonen Mouvement Ivoirien des Droits de l'Homme (MIDH) opplyste til Landinfo (møte i Abidjan, mars 2012) at et typisk eksempel på et slikt maktmisbruk kan være at en FRCI-soldat eller en person som påberoper seg en slik status kan stoppe en bil i en falsk veisperring og hevde at bilen står på en liste over stjalne kjøretøy og dermed må konfiskeres.

kaffe og tømmer. For å utvikle jordbruket og agroindustrien, har ivorianske myndigheter helt fra 1960-tallet lagt til rette for innvandring til området. Dette har med tiden ført til sterke spenninger mellom opprinnelige folkegrupper (ulike krou-grupper, særlig gueré) og innflyttere fra nord, som går under fellesbetegnelsen "dioula". Konflikten dreier seg hovedsakelig om eierskap til, og forvaltning av, jord. Ulike jordkonflikter har i flere tiår ført til regelmessige trefninger mellom folkegruppene. Slike konflikter har pågått i flere tiår, men ble forsterket under krisa våren 2011.

Områdene i vest ble hardt rammet under den militære delen av krisa våren 2011. I forbindelse med krisa ble det oppdaget flere massegraver, blant annet fire massegraver i byen Duékoué med til sammen 197 personer. Også andre overgrep mot sivile ble dokumentert i denne perioden (Commission d'enquête internationale indépendante sur la Côte d'Ivoire 2011).

Området i vest har en lang historie med etnisk spenning, særlig mellom folkegruppene gueré og malinké. Begge grupper står bak angrep av ulik art og omfang på hverandre gjennom de siste tiårene. Fra 2002 har militsgrupper som støttet Gbagbo og opprørere fra Forces Nouvelles stadig vært i trefninger med hverandre i området (Airault 2012). Imidlertid har styrkeforholdet mellom de etniske gruppene endret seg i takt med skiftende maktforhold i landet. Mens folkegrupper og innvandrere fra nord tidligere fryktet militsgrupper som støttet Gbagbo, er situasjonen snudd: i dag er det personer av krou-opprinnelse som frykter FRCI. Krou-gruppene, som under Gbagbo følte en viss trygghet ved å ha en av "sine" ved makten, føler i dag større usikkerhet fordi de anser FRCI, som har ansvaret for sikkerheten sammen med FN, primært som forsvarere av befolkningsgruppene fra nord. I tillegg frykter krou-befolkningen de såkalte dozo (*donso*: "kriger" på malinké), tradisjonelle krigere med mandé-opprinnelse som kjempet sammen med FRCI under krisa og som virker som forsvarsgrupper for folkegrupper fra nord. Disse krigerne antas å stå bak en rekke angrep på etniske gueré det siste tiåret (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012). I tillegg har også innvandrere fra Burkina Faso egne selvforsvarsgrupper i landet (Airault 2012).

Politi og gendarmeri er tilbake i området, men er ubevæpnet, og lov og orden opprettholdes derfor i stor grad av FRCI, som anses som partiske til fordel for befolkningen fra nord, samt FN-styrken ONUCI. Som et ledd i å forbedre sikkerheten og dempe spenningene mellom folkegrupper i området, har myndighetene dannet komiteer for hurtig respons (*comités d'alerte rapide*) bestående av tradisjonelle ledere, myndighetspersoner, lokale politikere og andre ressurspersoner (Airault 2012).

5. BETYDNINGEN AV ETNISK OPPRINNELSE I ANSETTELSESFORHOLD I OFFENTLIG SEKTOR ETTER MAKTSKIFTET

En fast stilling i offentlig sektor er, i Elfenbenskysten som i de fleste vestafrikanske land, svært ettertraktet. Ofte fordeles slike stillinger til personer i nettverket til

makteliten i landet, og et maktskifte vil således ofte innebære utskiftninger i offentlig sektor. Lettere tilgang til attraktive stillinger innen offentlig sektor, herunder stillinger i hæren, gendarmeri og politi, er en av fordelene ved å ha en av "sine", det vil si en av samme etniske gruppe, ved makten.

Så langt Landinfos kilder kunne se, har ikke maktskiftet medført oppsigelser av personer på bakgrunn av etnisk tilhørighet i offentlig sektor, det vil si personer i ikke-politiske stillinger eller i sikkerhetssektoren (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012; LIDHO, møte i Abidjan mars 2012). Imidlertid kritiseres president Ouattara for å plassere personer fra nord i nøkkelstillinger i offentlig sektor, gjennom en prosess som lokalt går under begrepet "etnisk innhenting" (*ratrapage ethnique*). Ouattara argumenterer slik:

Det er helt enkelt snakk om en innhenting. Under Gbagbo var folkegrupper fra nord, som utgjør 40 % av befolkningen, ekskludert fra høyere stillinger. Når det gjelder offisersstillinger i det militære, har jeg måttet forhandle med offiserer fra tidligere Forces Nouvelles, som ville ha alle stillingene. Og jeg har lyktes med å finne en balanse i det militære hierarkiet, helt opp til kommandørnivået: Den øverstkommanderende kommer fra Forces Nouvelles og er fulgt av en person fra de tidligere regulære styrkene. Dersom man ser på alle grader samlet, er det 12 % fra nord i politiet, 15 % i gendarmeriet og rundt 40 % i hæren. Akkurat på dette området har man ingenting å bebreide meg for (Dufour 2012, Landinfos oversettelse).

Denne maktkonsentrasjonen kritiseres han for ikke bare av personer som støtter det tidligere regimet, men også av sine samarbeidspartnere i partiet PDCI, som Ouattaras parti RDR sitter i samarbeidsregjering med. Som en kommentar til Ouattaras "etniske innhenting" har tidligere president og leder for PDCI, Henri Konan Bédié, uttalt at "nasjonal utvikling og felles regjeringsprogram kan ikke være reservert personer med samme etniske, religiøse regionale eller politiske profil" (Saint Robespierre 2012, Landinfos oversettelse). En kombinasjon av politisk ensretting og lite handlingsrom for opposisjonen på den ene siden, og etnisk maktkonsentrasjon i offentlig forvaltning og sikkerhetssektoren på den andre, kan gjøre den nasjonale forsoningsprosessen etter krisa vanskeligere og være kilde til nye konflikter på sikt.

6. PRESSE- OG FORSAMLINGSFRIHET

Etter at flerpartisystemet ble innført i Elfenbenskysten i 1991, har man hatt en mangfoldig skriftlig presse i Elfenbenskysten, med mange ulike aktører og aviser. Pressen har imidlertid betydelige yrkesetiske utfordringer, og preges i stor grad av rykter og ærekrenkninger. Pressen er også sterkt politisert, og har vært et viktig middel til posisjonering og angrep på motparten i den pågående krisa det siste tiåret generelt, og den politisk-militære krisa våren 2011 spesielt. Samtidig har flere journalister på begge sider av konflikten blitt utsatt for til dels alvorlige reaksjoner i løpet av det siste tiåret, hvorav den mest alvorlige hendelsen er drapet på korrespondent for Radio France Internationale, Jean Hélène, i 2004, som ennå ikke er oppklart.

Ifølge en internasjonal tjenestemann (møte i Abidjan, mars 2012), er pressefriheten kontrollert i Elfenbenskysten i dag. Myndighetene forbyr aviser som på en aggressiv måte sprer anti-Ouattara-propaganda, herunder rykter om fremtidige statskupp. Så fort en avis tvinges til å legge ned, oppstår en annen, noe som fører til et kaotisk og oppsplittet avismarked med store yrkesetiske utfordringer. På den annen side er statsmedia, herunder avisen *Fraternité Matin* og det statlige tv-selskapet Radiodiffusion Télévision Ivoirienne (RTI), ifølge kilden sterkt kontrollert av myndighetene og preget av en lite kritisk holdning til sittende styresmakter, slik den også var det under Gbagbo.

I mars 2012 ble direktør for medieselskapet Cyclone, Ousmane Sy Savané, anholdt av ivoiriansk etterretningstjeneste (Direction de la surveillance du territoire, DST), siktet for å utgjøre en ”trussel mot rikets sikkerhet” (Reporters without borders 2012). Medieselskapet Cyclone er eid av tidligere president Gbagbos andre ektefelle, Nady Bamba, og anses av myndighetene for å stå bak systematiske forsøk på å sverte og destabilisere sittende myndigheter. Mange journalister med sterk tilknytning til Gbagbo valgte å forlate Elfenbenskysten i tiden etter maktskiftet, men fortsetter kampen mot Ouattara og sittende myndigheter fra eksil (se for øvrig punkt 3.5 over).

Ifølge menneskerettighetsorganisasjonen LIDHO er også forsamlingsfriheten under press i Elfenbenskysten i dag, særlig for partiet FPI (møte i Abidjan, mars 2012). En hendelse som ofte trekkes frem i den forbindelse er demonstrasjonen som partiet arrangerte i bydelen Yopougon 21. januar 2012. Demonstrasjonen ble forsøkt stanset av elementer fra RHDP (en koalisjon av partiene PDCI og RDR), som kastet stein mot demonstrantene. Demonstrantene gikk i sin tur til angrep på politi og gendarmeri, som de anklaget for ikke å gripe inn for å beskytte dem. En person ble drept og flere ble skadd under demonstrasjonen. Andre demonstrasjoner som FPI har organisert, er imidlertid gjennomført uten alvorlige hendelser (United Nations General Assembly 2012b).

7. NASJONAL FORSONING

Ivorianske myndigheter har gjort flere tiltak for å fremme nasjonal forsoning. I september 2011 opprettet presidenten Kommisjon for dialog, sannhet og forsoning (Commission dialogue, vérité et réconciliation, CDVR), ledet av tidligere statsminister Charles Konan Banny, som skal lede og koordinere arbeidet for nasjonal forsoning i årene som kommer. Kommisjonen er kritisert for å være ineffektiv og mer preget av seremoni enn reelt arbeid for forsoning (diplomatsk kilde, møte i Abidjan mars 2012)¹⁷.

¹⁷ Åpningen av den offisielle sorgperioden etter voldshandlingene (Lancement de la période de deuil des violences et de purification) fant sted fra 17. mars 2012, under Landinfos besøk i landet. Seremonien ble overført på riksdekkende tv, og sendt i reprise ved flere anledninger. De ivorianerne Landinfo var i kontakt med, hadde i liten grad tillit til kommisjonens arbeid og trakk på skuldrene av seremonien. På de nasjonale tv-kanalene sendes for øvrig kampanjer for nasjonal forsoning på høy rotasjon, gjerne i form av følelsesladde fremstillinger av barn fra alle landets etniske grupper som danser og leker sammen.

I juli 2011 opprettet president Ouattara en nasjonal undersøkelseskommisjon (Commission nationale d'enquête sur les violences postélectorales) for hendelsene knyttet til krisa fra oktober 2010 til mai 2011. Kommisjonen har ingen dømmende myndighet, men har som oppgave å innhente vitneprov fra ofre. Så langt har kommisjonen mottatt rundt 15 000 vitneprov. Rapporten fra kommisjonen var ventet i mai 2012, men er forsinket. Kommisjonens arbeid har blant annet blitt kritisert for å ha metodologiske svakheter av Human Rights Watch (RFI 2012a).

Ulike strukturer på lokalplan har også organisert forsoningsmøter. Landinfo møtte lederen for beboerkomiteen for bydelen Wassakara (Comité de gestion du quartier de Wassakara, møte mars 2012), i Yopougon kommune, en av de kommunene som ble hardest rammet under krisa våren 2011. Han fortalte at i hans bydel hadde lokale ledere organisert flere forsoningsmøter, hvor innbyggerne ble gitt anledning til å fortelle hva som hadde skjedd med dem, og be om tilgivelse fra hverandre for det som hadde skjedd i bydelen under krisa.

Mens lederen for sammenslutningen av organisasjoner fra sivilt samfunn (Convention de la société civile ivoirienne), Patrick N'Gouan, mener at president Ouattara er mer åpen for dialog og forsoning enn Gbagbo noen gang var (Airault 2012), mener dagens ledere i partiet FPI og andre nært knyttet til det tidligere regimet at presidentens tiltak kun er overfladiske, og at reell forsoning ikke er mulig så lenge man ikke får et balansert rettsoppgjør som straffer begge sider for overgrep de sto bak under krisa våren 2011 og bakover i tid. Hittil er det kun personer knyttet til Gbagbo som må stå til ansvar for sine handlinger i rettssystemet, mens ingen med tilknytning til nåværende myndigheter er tiltalt for sine handlinger under krisa eller tidligere. Det er særlig overføringen av Gbagbo til den internasjonale menneskerettighetsdomstolen i Haag som opprører mange ivorianere og som for mange umuliggjør en forsoningsprosess allerede i utgangspunktet. Kildene som Landinfo var i kontakt med under reisen til Elfenbenskysten advarte alle mot at rettsoppgjøret blir seierherrens justis, noe som kun vil bidra til å forsterke spenningene mellom folkegruppene i landet i fremtiden og i verste fall utløse nye kriser (internasjonal tjenestemann, møte i Abidjan mars 2012; diplomatisk kilde A, møte i Abidjan mars 2012).

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Airault, P. (2012, 3. juli). Côte d'Ivoire: La réconciliation impossible ? *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/JA2685p034-037.xml0/paix-refugie-violence-charles-konan-bannycote-d-ivoire-la-reconciliation-impossible.html> [lastet ned 7. juli 2012]
- Banégas, R. (2010, april). La politique du « gbonhi ». Mobilisations patriotiques, violence milicienneeet carrières militantes en Côte-d'Ivoire. *Genèses* 2010(81), 25-44. Tilgjengelig via http://omer.sciences-po.fr/sites/default/files/article_genese_r_banegas.pdf [lastet ned 25. juni 2012]
- Commission d'enquête internationale indépendante sur la Côte d'Ivoire (2011, 8. juni). *Rapport de la Commission d'enquête internationale indépendante sur la Côte d'Ivoire*. Genève: Conseil des droits de l'homme. Tilgjengelig via Reliefweb http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Rapport_complet_103.pdf [lastet ned 3. juli 2012]
- Dion, O. (2012, 23. juni). Réconciliation / Arrestations des pro-Gbagbo: LA CDVR met en garde l'Etat de Côte d'Ivoire. *L'Intelligent d'Abidjan*. Tilgjengelig via <http://news.abidjan.net/h/435933.html> [lastet ned 2. juli 2012]
- Dufour, F. (2012, 25. januar). Côte d'Ivoire: Ouattara veut « protéger les minorités ». *L'express*. Tilgjengelig fra http://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/cote-d-ivoire-ouattara-veut-protoger-les-minorites_1075076.html [lastet ned 20. juni 2012]
- HRW, dvs. Human Right Watch (2008, mai). *The best school. Student violence, impunity, and the crisis in Côte d'Ivoire*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cdi0508webwcover.pdf> [lastet ned 2. juli 2012]
- HRW (2011a, 15. mars). *Côte d'Ivoire: Les forces de Laurent Gbagbo ont commis des crimes contre l'humanité*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/fr/news/2011/03/15/c-te-d-ivoire-les-forces-de-laurent-gbagbo-ont-commis-des-crimes-contre-l-humanit> [lastet ned 19. juni 2012]
- HRW (2011b, 2. juni). *Côte d'Ivoire: Gbagbo supporters tortured, killed in Abidjan*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2011/06/02/c-te-d-ivoire-gbagbo-supporters-tortured-killed-abidjan> [lastet ned 26. juni 2012]
- HRW (2011c, oktober). "They killed him like it was nothing". *The need for Justice for Côte d'Ivoire's Post-Election Crimes*. New York: HRW. Tilgjengelig fra

http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/cdi1011webwcover_0.pdf
[lastet ned 2. juli 2012]

- HRW (2012, 6. juni). *Liberia: Ivorian Government Foes Wage, Plot attacks. Investigate, Prosecute War Criminals from Côte d'Ivoire Conflict in Liberia*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2012/06/06/liberia-ivorian-government-foes-wage-plot-attacks> [lastet ned 2. juli 2012]
- International Crisis Group (2011, 3. mars). *Côte d'Ivoire: Is war the only option?* Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/west-africa/cote-divoire/171%20Cote%20Ivoire%20-%20Is%20War%20the%20only%20Option%20ENGLISH.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/west-africa/cote-divoire/171%20Cote%20Ivoire%20-%20Is%20War%20the%20only%20Option%20ENGLISH.pdf) [lastet ned 2. juli 2012]
- Jeune Afrique (2012a, 24. februar). Miaka Oureto: "Ouattara n'a pas donné suite aux préoccupations du FPI. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120224160617/cpi-laurent-gbagbo-cei-alassane-ouattaramiaka-ouretto-ouattara-n-a-pas-donne-suite-aux-preoccupations-du-fpi.html> [lastet ned 2. juli 2012]
- Jeune Afrique (2012b, 12. mars). Côte d'Ivoire: Guillaume Soro élu président de l'Assemblée nationale à l'unanimité. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120312145532/> [lastet ned 2. juli 2012]
- Jeune Afrique (2012c, 6. juni). Côte d'Ivoire. L'ancien ministre de la défense de Gbagbo, Moïse Lida Kouassi, arrêté au Togo. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120606164732/cpi-ghana-togo-accracote-d-ivoire-l-ancien-ministre-de-la-defense-de-gbagbo-moise-lida-kouassi-arrete-au-togo.html> [lastet ned 2. juli 2012]
- Jeune Afrique (2012d, 21. juni). Côte d'Ivoire – Liberia: Blé Goudé recherché, 41 Ivoiriens extradés. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120621182111/onu-liberia-laurent-gbagbo-alassane-ouattaracote-d-ivoire-liberia-ble-goude-recherche-41-ivoiriens-extrades.html> [lastet ned 26. juni 2012]
- Konan, A. S. (2012, 8. mai). Côte d'Ivoire: pro-Gbagbo exilés au Ghana. Le revanche dans la peau. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/JA2677p028-031.xml0/> [lastet ned 19. juni 2012]
- Lewis, M. P. (2009). *Ethnologue: Languages of the World, Sixteenth edition*. Dallas: SIL International. Tilgjengelig fra <http://www.ethnologue.com/> [lastet ned 9. juli 2012]
- OCHA, dvs. Office for the Coordination for Humanitarian Affairs (u.å.). *Humanitarian Response Côte d'Ivoire*. Abidjan: OCHA. Tilgjengelig via <http://ivorycoast.humanitarianresponse.info/> [lastet ned 22. juni 2012]

- Pompey, F. (2009, 9. februar). Fesci, syndicat ou mafia? *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAJA2509p028-030.xml0/> [lastet ned 2. juli 2012]
- Reporters without borders (2012, 29. mars). *Newspaper owner arrested for “endangering state security”*. Paris: Reporters without borders. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,CIV,,4f7962dc2,0.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- République de Côte d’Ivoire (2012, 8. juni). *Communiqué du parquet d’Abidjan: le point sur les mandats d’arrêt internationaux et infractions*. Abidjan: Procureur de la République. Tilgjengelig via <http://news.abidjan.net/h/435013.html> [lastet ned 2. juli 2012]
- RFI, dvs. Radio France Internationale (2012a, 26. februar). Côte d’Ivoire: La commission nationale d’enquête remise en cause par HRW. *RFI*. Tilgjengelig fra <http://www.rfi.fr/afrique/20120224-cote-ivoire-commission-nationale-enquete-remise-cause-human-rights-watch> [lastet ned 19. juni 2012]
- RFI (2012b, 31. mai). Côte d’Ivoire: Début des auditions des proches de Laurent Gbagbo. *RFI*. Tilgjengelig fra <http://www.rfi.fr/afrique/20120530-debut-auditions-proches-gbagbo-cote-ivoire> [lastet ned 20. juni 2012]
- Rihouay, F. (2012, 14. juni). Côte d’Ivoire: le gouvernement affirme avoir déjoué « un complot anti-Ouattara ». *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120614114426/liberia-ghana-simone-gbagbo-accracote-d-ivoire-le-gouvernement-affirme-avoir-dejoue-un-complot-anti-ouattara.html> [lastet ned 15. juni 2012].
- Saint Roberspierre, A. (2012, 5. juni). Côte d’Ivoire: Le terrain glissant du « rattrapage ethnique ». *L’observateur*. Tilgjengelig via AllAfrica <http://fr.allafrica.com/stories/201206060459.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- TCI, dvs. Télé Côte d’Ivoire (2011, 15. april). Côte d’Ivoire: La Fesci reconnaît le président Alassane Ouattara comme unique président de la République. *TCI*. Tilgjengelig via You Tube http://www.youtube.com/watch?v=aQ2XPn_YG38 [lastet ned 2. juli 2012]
- UNHCR, dvs United Nations High Commissioner for Refugees (2012, 15. juni). *Interim eligibility guidelines for assessing the international protection needs of asylum-seekers from Côte d’Ivoire*. Genève: UNHCR. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4fa7c1c92.html> [lastet ned 22. juni 2012]
- United Nations General Assembly (2011, 20. September). *Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in Côte d’Ivoire*. New York: United Nations General Assembly. Tilgjengelig via Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/country,,UNHRC,,CIV,,4e89a7002,0.html> [lastet ned 29. juni 2012]
- United Nations General Assembly (2012a, 9. januar). *Report of the independent expert on the situation of human rights in Côte d’Ivoire, Doudou*

Diène. New York: United Nations General Assembly. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session19/A-HRC-19-72_en.pdf [lastet ned 21. juni 2012]

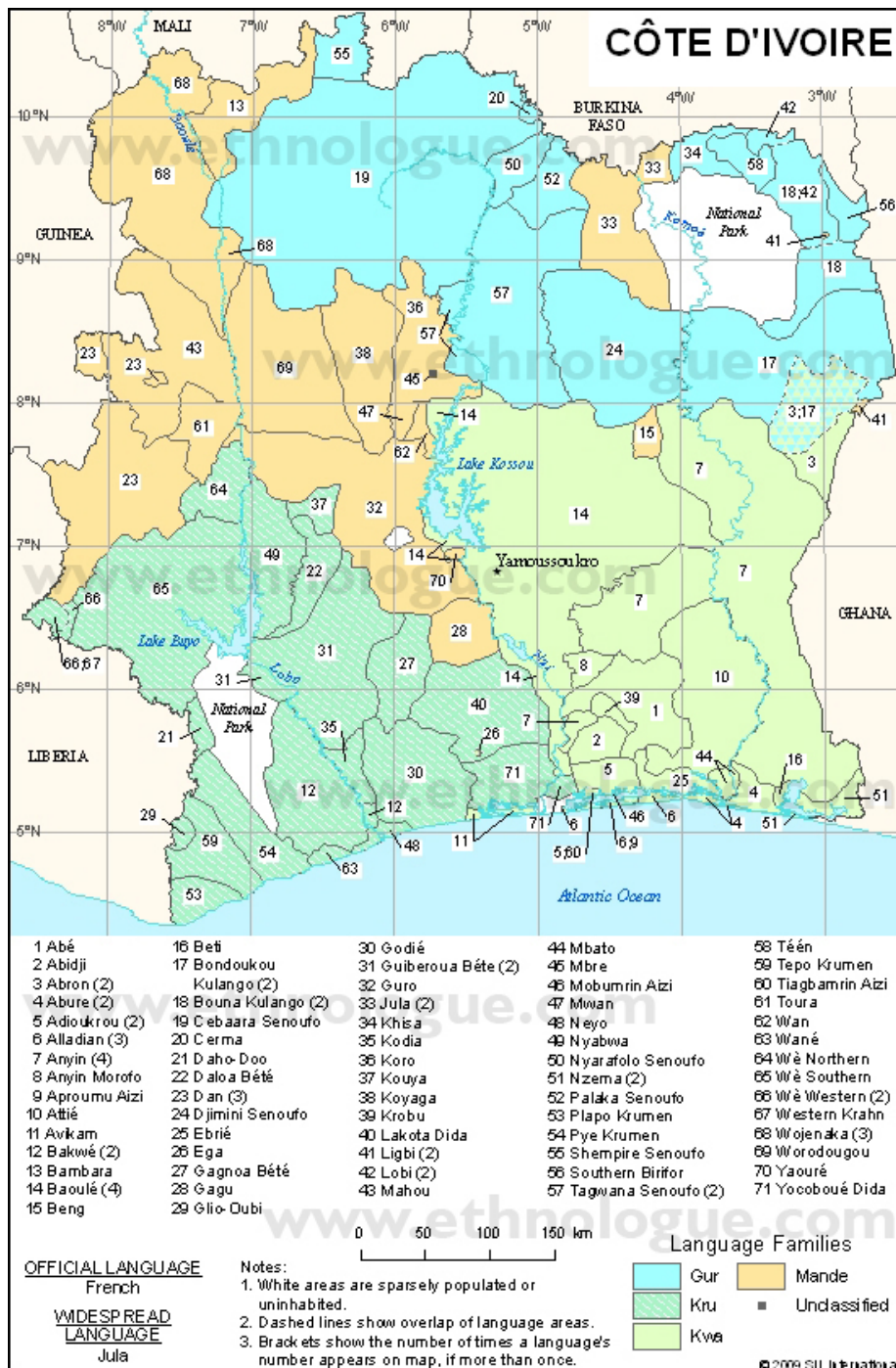
- United Nations General Assembly (2012b, 29. mars). *Special report of the Secretary-General on the United Nations operation in Côte d'Ivoire*. New York: United Nations General Assembly. Tilgjengelig fra http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/186 [lastet ned 21. juni 2012]
- United Nations Security Council (2012, 29. juni). *Thirtieth progress report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Côte d'Ivoire*. New York: United Nations Security Council. Tilgjengelig fra http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2012/506 [lastet ned 4. juli 2012]
- Yevou, M. (2012, 2. mars). Tribunal militaire: 123 dossiers attendent la nouvelle présidente. *Fraternité Matin*. Tilgjengelig via AbidjanTV <http://nouvelles.abidjantv.net/actualite.php?id=9467-tribunal-militaire-123-dossiers-attendent-la-nouvelle-presidente.html> [lastet ned 19. juni 2012]
- Ziao, H (2012, 12. januar). Police militaire, les grosses difficultés du Cdt Koné Zakaria. *Connectionivoirienne.net*. Tilgjengelig fra <http://www.connectionivoirienne.net/cote-divoire-police-militaire-les-grosses-difficultes-du-cdt-kone-zakaria> [lastet ned 1. juni 2012]

Muntlige kilder

- Comité de gestion du quartier Wassakara. Møte i Abidjan 27. mars 2012.
- Diplomatsk kilde A. Møte i Abidjan 19. mars 2012.
- Diplomatsk kilde B. Møte i Abidjan 19. mars 2012.
- Diplomatsk kilde C. Møte i Abidjan 21. mars 2012.
- Internasjonal tjenestemann. Møte i Abidjan 19. mars 2012.
- Internasjonal Røde Kors. Møte i Abidjan 20. mars 2012.
- LIDHO, dvs Ligue Ivoirienne des droits de l'homme. Møte i Abidjan 21. mars 2012.
- MIDH, dvs Mouvement Ivoirien des droits de l'homme. Møte i Abidjan 21. mars 2012.

9. VEDLEGG 1 : KART

Oversiktskart over de fire etniske hovedgruppene i Elfenbenskysten: gur, mandé, kru og kwa (akan) (Lewis 2009).